

US and NATO troops in the Gulf and Central Asia, the use of the Russian factor and the Pakistan's support.

Keywords: *Afghanistan, USA, Operation Enduring Freedom, NATO, The Taliban, al-Qaeda, geopolitics, US foreign policy, Central Asia.*

* * *

УДК 327(430:477)«2013/2016»(045)

Хімяк А. В.,
керівник проєктів і програм, Відділ розвитку,
Український католицький університет
(Україна, Львів), andriy_khimiak@ucu.edu.ua

Роль ФРН у врегулюванні російсько-українського конфлікту

Основною метою статті є дослідити ініціативи ФРН щодо спроб мирного врегулювання російсько-українського конфлікту, зокрема участь ФРН в організації переговорів у «жневському» та «нормандському» форматах, підписанні Мінських домовленостей, запровадження та продовження економічних санкцій проти Росії, а також проаналізувати роль ФРН в подальшому розвитку співпраці України з ЄС та НАТО. Основними методами дослідження є історичний метод та метод порівняльного аналізу, а також системний підхід. Саме ця методологія дозволила автору детально проаналізувати проблематику дослідження і зробити аргументовані висновки. Зокрема, важливим висновком є те, що саме ФРН однією з перших країн виступила на підтримку України в її прагненні стати інтегральною частиною європейської спільноти, виступила ініціатором об'єднання країн-членів ЄС та НАТО в одній спільній позиції, яка засуджує російську агресію проти України, а також першою серед європейських країн суттєво переглянула свою зовнішню політику на пострадянському просторі загалом, і двосторонні відносини з Росією зокрема.

Ключові слова: *європейська безпека, «гібридна війна», ЄС, НАТО, зовнішня політика Німеччини, Ангела Меркель, Євромайдан, російська агресія проти України, російсько-український конфлікт, міжнародна підтримка України, переговори у «жневському форматі», переговори у «нормандському форматі», Мінські домовленості (Мінськ-1, Мінськ-2).*

Анексія Криму, окупація частини Донецької та Луганської областей, повномасштабна «гібридна війна» проти України, тисячі жертв та десятки тисяч біженців є наслідком російської агресії проти України, яка стала одним з найбільших викликів європейській безпеці в постбіполярний період. Незважаючи на переважачу силу Росії в економічному та у військовому аспектах, Україні вже протягом трьох років вдається протистояти російській агресії, яка викликала надзвичайно негативну реакцію міжнародних організацій та всіх провідних країн світу. Можна легко назвати цілий ряд факторів, завдяки яким Україні вдається стримувати просування проросійських бойовиків, які підтримуються військовою технікою та підрозділами російської регулярної армії, даліше в глибину нашої країни. Це і самопожертва українських воїнів, і клопітка робота волонтерів, і підтримка місцевого населення, яке на прикладі окупованих районів Донецької та Луганської областей дуже швидко зрозуміло, що означає насправді мати справу з Росією. Але окремо варто відзначити важливу роль в допомозі Україні, яку відіграли західні держави та міжнародні організації. В цей нелегкий час, час нових викликів і загроз міжнародній безпеці, західний світ об'єднався в одній позиції щодо російсько-українського конфлікту. Важливу роль в цій позиції, яка засуджує агресивну політику Росії, і об'єднанні держав ЄС щодо цього питання – відіграла ФРН, і особисто канцлер Німеччини Ангела Меркель. Більше того, можна зробити припущення, що саме російська агресія в Україні стала тим вирішальним чинником, який заставив керівництво ФРН суттєво переглянути свою політику

на пострадянському просторі. До цього моменту, Німеччина активно співпрацювала з Росією в багатьох сферах, зокрема в енергетичній. Але після анексії Криму Росією та окупації частини Донбасу – ФРН суттєво переглянула свої двосторонні відносини з Росією. Саме тому дослідження ролі ФРН у спробах врегулювання російсько-українського конфлікту є надзвичайно важливим для української науки.

Все більше українських науковців починають досліджувати не лише загальні аспекти нових викликів і загроз європейській безпеці, зокрема російсько-український конфлікт, але й спроби інших держав допомогти Україні врегулювати конфлікт з Росією мирним шляхом. ФРН, як одна з найбільш впливових держав світу, викликає велике зацікавлення українських науковців. Зокрема, варто відзначити статті таких вчених, як Ю. Радковець, Т. Сидорук, В. Кравченко, О. Гільченко, Д. Верютіна, У. Спик та ін.

Основним завданнями даної статті є не лише дослідити роль ФРН в спробах врегулювання російсько-українського конфлікту, але й висвітлити роль ФРН в подальшому розвитку відносин України з ЄС та НАТО, а також проаналізувати, яким чином російсько-український конфлікт вплинув на зміну зовнішньої політики ФРН на пострадянському просторі загалом, та зміну двосторонніх відносин ФРН та Росії зокрема.

Загалом, збройна агресія Росії проти України, зміна кодонів в Європі силовим шляхом, де-факто збройний конфлікт в Європі – все це викликало надзвичайно негативну реакцію міжнародних організацій та всіх провідних країн світу. І саме активна позиція ФРН на підтримку України багато в чому вплинула на позиції інших країн ЄС щодо Росії. І позиція Ангели Меркель була послідовною від самого початку. Ще з початку Євромайдану ФРН виступала за мирне врегулювання конфлікту тоді ще між мирними протестувальниками в Києві і авторитарним режимом президента України Віктора Януковича. За ініціативи ФРН, ще 7 грудня 2013 р. Європейський парламент закликав В. Януковича не застосовувати каральних заходів проти мирних демонстрантів. Саме представник ФРН Е. Брок найбільш активно виступав на засіданні Європарламенту [1]. Тоді українська влада не прислухалася до цих закликів, і продовжила силове придушення протестів. Але оскільки протести не припинилися, вже в наступному зверненні Європарламенту було вперше згадано про можливість застосування санкцій. Правда цього разу проти українських посадових осіб, яких підозрювали в причетності до силового придушення протестів. Тому вже 12 грудня 2013 р. Європарламент ухвалив спеціальну резолюцію щодо доцільності проведення дострокових виборів президента в Україні [1]. На жаль це не дало ніякого ефекту і сутички продовжилися, а з 18 січня 2014 р. переросли в збройні протистояння. Посли ФРН та Великобританії в Україні, а також віце-президент Європейського парламенту звернулися до В. Януковича з попередженням, що в разі застосування проти протестувальників вогнепальної зброї – ЄС може взагалі припинити офіційні стосунки з Україною [1]. На деякий час ситуація стабілізувалася, але напруга залишалася. Тому українське питання було одним з ключових на Мюнхенській конференції з безпеки, яка відбувалася в ФРН на початку лютого

2014 р. Під час конференції багато хто з Європейських лідерів у своїх виступах підтримували Україну. Окремо варто відзначити виступи канцлера ФРН Ангели Меркель та Державного секретаря США Дж. Керрі. З свого боку Росія розпочала не лише повномасштабну інформаційну кампанію на підтримку режиму В. Януковича, але й почала надавати цілком реальну підтримку (фінансові кошти, зброю, людей). В зв'язку з прямим втручання Росії у внутрішньополітичні процеси в Україні – європейські держави повинні були також реагувати негайно. І знову провідну роль взяла на себе ФРН.

17 лютого 2014 р. лідери української опозиції А. Яценюк та В. Кличко провели особисту зустріч з А. Меркель, на якій вона в черговий раз висловила свою підтримку Україні. Це лише посилювало градус протистояння. Режим В. Януковича, за повноцінної підтримки Росії, зробив останні спроби зберегти владу в своїх руках. 18 лютого відновилися силові дії, 19 лютого відбулася спроба силового штурму Євромайдану. Тоді А. Меркель вирішила, що оскільки всі попередні спроби домовитися з В. Януковичем завершилися невдало – варто спробувати поговорити напряму з президентом Росії В. Путіним, щоб той перестав втручатися у внутрішню політику України та закликав В. Януковича припинити насильство в центрі Києва. На жаль вже тоді В. Путін почав активну підготовку до військового вторгнення в Україну, і відповідно, на залик Меркель ніяк не відреагував. На той час Росія вже розгорнула підрозділи своєї регулярної армії по всьому своєму західному кордону, зокрема на кордоні з Донецькою, Луганською, Харківською, Сумською та Чернігівською областями України, мобілізувала Чорноморський флот в Криму, активно почала створювати незаконні збройні формування для анексії Криму та початку окупації східних областей України. В той же час силове протистояння в Києві набуло критичного характеру. 19–20 лютого сутички на Майдані призвели до великої кількості людських жертв. В цей же день до Києва прибули міністри закордонних справ ФРН, Франції та Польщі (Ф.–В. Штайнмаєр, Л. Фабіус та Р. Сікорський відповідно), за підсумками візиту яких Рада міністрів закордонних справ ЄС прийняла рішення ввести санкції проти керівництва України за застосування сили проти мирних протестувальників [1]. Відразу після цього відбулася втеча В. Януковича до Росії. Одночасно Росія розпочала введення своїх військ та найманців до Криму, що і стало початком її збройної агресії проти України.

Ангела Меркель в своєму зверненні до Бундестагу 13 березня 2014 р. рішуче засудила дії Росії, зокрема її провокації на сході України та порушення територіальної цілісності України [2]. Незважаючи на це, російські окупанти 16 березня 2014 р. провели так званий «референдум» в Криму, 17 березня Верховна Рада АРК проголосувала за «незалежність», 18 березня було підписано «Договір про прийняття Республіки Крим до складу Російської Федерації», а 21 березня Росія ратифікувала цей договір. У відповідь на це, за активної підтримки ФРН, Рада міністрів закордонних справ ЄС проголосувала за посилення санкцій проти Росії. Проте це не зупинило Росію, яка активно продовжила свою агресивну політику проти України. Зокрема в квітні 2014 р. Росія почала наступний етап

агресії проти України, і запустила проект «Новоросія», намагаючись встановити контроль над Донецькою, Луганською, Харківською, Одеською та рядом інших областей і міст України. Але завдяки героїзму української армії, та новостворених добровольчих батальйонів, підтримці місцевого населення та міжнародній підтримці – Росії вдалося встановити контроль лише над частиною Донецької та Луганської областей.

Згодом саме ФРН, разом з США, стали ініціаторами початку переговорів з мирного врегулювання конфлікту, які згодом отримали назву «женевського формату». Перші такі переговори відбулися 17 квітня 2014 р., але видимого результату на жаль не дали. Тому вже в червні 2014 р., за ініціативи А. Меркель та Ф. Олланда, відбулася чергова спроба провести переговори щодо врегулювання конфлікту. 6 червня 2014 р. під час урочистостей в Нормандії відбулася неформальна зустріч між новообраним президентом України П. Порошенком та В. Путіним. В цей же день відбулася також зустріч В. Путіна з А. Меркель. Саме з цього моменту бере початок так званий «нормандський формат» переговорів з врегулювання української кризи, за участю України, Росії, ФРН та Франції. Проте переговори були невдалі і Росія продовжила агресію, а західні країни продовжили розширювати санкції [2].

Черговим витком зростання напруги стало знищення російським ЗРК «БУК» малайзійського пасажирського літака Боїнг-777 (рейс МН17) над зоною конфлікту на Донбасі 17 липня 2014 р., внаслідок чого загинуло 298 пасажирів та членів екіпажу. Вже через тиждень, 25 та 29 липня 2014 р., ЄС ввів у дію нові пакети санкцій. Згодом посилення санкцій відбулося в серпні 2014 р. [2]. Паралельно відновлена армія України досягнула досить великих успіхів в зоні АТО. У відповідь на це – Росія розпочала вже неприховане введення своїх військ на українську територію.

Після активних бойових дій літом 2014 р. восени почалася певна деескалація конфлікту. За підтримки ФРН 5 вересня 2014 р. відбулося підписання Протоколу за підсумками консультацій Тресторонньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імплементацію Мирного плану президента України П. Порошенка та ініціатив президента Росії В. Путіна. 19–20 вересня 2014 р. був підписаний Меморандум, який разом з вищезгаданим протоколом стали називати Мінськими домовленостями (а згодом – Мінськ 1) [3].

Незважаючи на це, бойові дії продовжували тривати. Тоді ФРН, разом з іншими західними партнерами почала активно тиснути на Росію, щоб та виконувала взяті на себе зобов'язання в рамках Мінських угод. Паралельно ФРН стала основним ініціатором економічної допомоги та підтримки України з боку ЄС та інших міжнародних організацій. Непохитна позиція ЄС була вчергове підтверджена в ході в ході другої зустрічі «Нормандської четвірки» 16–17 жовтня 2014 р. в Мілані (Італія). Тоді Росія спробувала змінити стратегію, і крім постійних бойових дій на Донбасі розгорнула повноцінну кампанію за легітимізацію так званих ДНР та ЛНР, де 2 листопада 2014 р. відбулися так звані «президентські і парламентські вибори», які вже наступного дня А. Меркель від імені ЄС визнала незаконними та нелегітимними [3].

В січні 2015 р. відбулося чергове загострення. Це знову продемонструвало неефективність Мінських домовленостей. Тому 5–6 лютого 2015 р. А. Меркель та Ф. Олланд відвідали Київ і Москву, де представили свої пропозиції щодо припинення збройного протистояння на сході України. Згодом, 11–12 лютого відбулася зустріч на вищому рівні та переговори за участі А. Меркель, Ф. Олланда, П. Порошенка та В. Путіна, які тривали близько 17 годин. За результатами зустрічі було узгоджено Комплекс заходів по виконанню Мінських угод з метою деескалації збройного конфлікту на сході України, а також прийнято «Декларацію на підтримку Комплексу заходів з виконання Мінських угод», які згодом отримали назву – Мінськ 2 [3; 8].

Проте це не зупинило Росію, яка продовжила бойові дії на Донбасі. У відповідь на це ЄС оголосив про введення нових санкцій проти Росії, що не завадило останній продовжувати ухилятися від реального виконання Мінських домовленостей, паралельно все більше опиняючись в міжнародній ізоляції. Яскравим прикладом цього стала відмова А. Меркель від запрошення В. Путіна відвідати урочисті заходи в Москві з нагоди з нагоди 70-ї річниці завершення Другої світової війни. Приклад Меркель став показовим для багатьох інших лідерів провідних держав світу. Паралельно, 20 березня 2015 р. Радою ЄС було одностайно прийнято рішення про введення нового пакету санкцій проти Росії, що знову ж таки не зупинило Росію, яка продовжила активну підтримку бойовиків на сході України. Тому ЄС загалом, і ФРН зокрема, продовжили тиск на Росію. 27 квітня 2015 р. А. Меркель закликала ввести додаткові санкції проти Росії вже літом 2015 р., якщо бойові дії на сході України будуть продовжуватися. Щоб підсилити ці заяви, А. Меркель 10 травня 2015 р. провела зустріч з В. Путіним в Москві, де вчергове закликала його розпочати деескалацію конфлікту на сході України. Крім цього в правлячих колах ФРН та США вперше почали серйозно говорити про надання Україні летальної зброї та введення персональних санкцій особисто проти В. Путіна. Першою ознакою міжнародної ізоляції не лише Росії, а особисто президента Росії – стала зустріч проведена за ініціативою ФРН 24 серпня 2015 р. в Берліні, де були присутні А. Меркель, Ф. Олланд та П. Порошенко, і на яку не було запрошено В. Путіна. Згодом ситуація повторилася в рамках 70-го засідання Генеральної асамблеї ООН в Нью-Йорку 27 серпня 2015 р., в рамках якої А. Меркель знову зустрілася з П. Порошенком, одночасно відмовившись від зустрічі з В. Путіним.

Невідомо чи саме ці події вплинули на лідера Росії, але вересень 2015 р. пройшов відносно спокійно. Особливих загострень на сході України не було, аж до початку жовтня. У відповідь на ці загострення, 2 жовтня 2015 р. відбулася чергова зустріч в «нормандському форматі», за участі А. Меркель, Ф. Олланда, П. Порошенка та В. Путіна, на якій було прийнято ряд важливих рішень щодо припинення вогню, відведення військ та важких озброєнь, обміну полоненими, проведення виборів на окупованих територіях за українським законодавством, відновлення Україною контролю за східним кордоном і т.д. Проте жодна з цих домовленостей так і не була виконана Росією і конфлікт продовжився.

Протягом всього 2016 року ситуація залишалася практично без змін. Відновлена українська армія, яка за останні 3 роки була суттєво модернізована силами Міністерства оборони України, волонтерів та завдяки міжнародній допомозі, користуючись набутим досвідом боротьби з «гібридною війною», яку проти України веде Росія – доволі успішно стримувала всі спроби терористів просунути далі вглиб України. На жаль всі спроби ЄС, та ФРН зокрема, пришвидшити мирне розв'язання конфлікту так і не виявилися успішними. За весь 2016 рік переговори в «нормандському форматі» відбувалися шість разів, але жодні так і не призвели до реальних змін на сході України. 13 лютого – в Мюнхені, 3 березня – в Парижі, 11 травня – в Берліні, 24 травня – в телефонному режимі, 19 жовтня – знову в Берліні, 29 листопада – в Мінську. Всі вищезгадані переговори так і не були успішними. Як і телефонна розмова 24 липня 2017 р. Відповідно санкції проти Росії також були збережені. Зокрема протягом 2016–2017 років Рада ЄС тричі продовжувала санкції проти Росії (10 березня 2016 р., 16 вересня 2016 р. та 13 серпня 2017 р. відповідно) [4]. Продовжували розширювати санкції і інші окремі країни, зокрема США та Канада. З іншого боку, враховуючи подальше напруження на сході України та постійні обстріли позицій української армії з боку російських бойовиків, можна зробити висновок, що санкції, хоч і негативно діють на економіку Росії, проте бажаного ефекту все-таки не дають. Крім того невідомо скільки ще західні країни будуть готові продовжувати санкції, які їм також завдають певних економічних втрат. Особливо ці сумніви загострюються на фоні постійних політичних скандалів в Україні, оприлюднених декларацій українських чиновників та повільному прогресі в сфері політичних та економічних реформ. Таким чином, незважаючи на всі спроби західних держав (в тому числі ФРН) і міжнародних організацій вплинути на позитивне і швидке вирішення конфлікту на сході України – можна зробити висновок, що всі попередні моделі виявилися не достатньо ефективними і потрібно шукати інші шляхи вирішення проблеми.

Таким шляхом може стати посилення співпраці України та НАТО. І тут також варто орієнтуватися на ФРН, яка разом з США є лідером НАТО, яке останнім часом кардинально змінює свою політику враховуючи фактор загрози з боку Росії та її агресивну політику щодо України. Зважаючи на активне зростання російського імперіалізму, НАТО повертається до політики колективної оборони, зміцнюючи свій оборонний потенціал на східному і південному напрямках. І роль України в цих процесах надзвичайно важлива, а користь як для України, так і для НАТО – дуже велика. Варто відзначити те, що Україна вже понад три роки протистоїть російській агресії, а українські військові мають неоціненний досвід протистояння «гібридній війні», яку проти нашої країни веде Росія. Тому активізація двостороннього діалогу Україна–НАТО буде мати позитивний вплив, як на Україну (яка зможе частіше брати участь в різноманітних навчаннях НАТО та отримає нагоду швидше модернізувати свої збройні сили) так і для НАТО, якому Україна зможе передати свій досвід боротьби з «гібридними загрозами», що в свою чергу сприятиме зміцненню обороноздатності Альянсу.

Варто відзначити, що ще на Уельському саміті НАТО, який відбувся 4–5 вересня 2014 р., за ініціативи ФРН, США та Польщі розпочалася активна політика адаптації НАТО до нових реалій. Згодом ця політика була продовжена на наступному саміті НАТО, який відбувся 8–9 липня 2016 р. у Варшаві. І знову ініціаторами змін в політиці Альянсу стали ті ж країни – ФРН, США та Польща. Важливим моментом для України стало те, що НАТО офіційно підтримало суверенітет і територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів, а також право України вирішувати своє майбутнє і курс зовнішньої політики, вільної від втручання ззовні. НАТО ще раз офіційно визнало російську агресію на Сході України. Було підтверджено, що на Донбасі є російські війська. Було заявлено, що саме Росія продовжує порушувати суверенітет України, її територіальну цілісність та незалежність. Okремо була відзначена анексія Криму. І, нарешті, в НАТО офіційно підтримали українську позицію про те, що вибори на Донбасі не можуть відбутися до повного виконання Мінських угод. А Росія, як сторона, що підписала Мінські угоди, несе суттєву відповідальність за їхнє повне виконання. Взагалі, російська загроза обговорювалася активно, і уваги їй приділялося значно більше ніж, наприклад, питанням «Ісламської держави», Сирії чи міграційної кризи в Європі. Крім того Україна отримала допомогу і в більш практичному вимірі. Україна отримала новий комплексний пакет допомоги для реформування оборонного сектору, що включає 8 трастових фондів, 40 напрямків взаємодії, новий механізм координації допомоги від НАТО та країн-членів, безпосередню роботу радників з Альянсу в Генштабі, в Міноборони та в інших відомствах, спільну розробку і проведення реформ. Ще одним важливим рішенням Варшавського саміту є згода НАТО долучити Україну до Програми розширених можливостей, в якій сьогодні беруть участь лише Швеція, Фінляндія, Грузія, Йорданія і Австралія. З іншого боку були і певні мінуси для України. Першим мінусом стало те, що було остаточно підтверджено, що перспективи членства України в НАТО на даний момент відсутні, і дане питання не стоїть на порядку денному. Відповідно шляхи співпраці НАТО з Україною та Грузією тепер остаточно стали різними. Якщо Грузію вчергове запевнили про перспективу членства в майбутньому, то Україну навпаки. В рішення – жодної згадки про перспективу членства. І навпаки, в грузинському рішенні, схваленому напередодні, чітко і неодноразово підкреслено – країна стане членом Альянсу в майбутньому [6].

Варто відзначити і військову складову саміту. Було прийнято цілий ряд важливих рішень у військовій сфері. Зокрема, кораблі США в Іспанії, перехоплювачі в Румунії та радіолокаційні системи у Туреччині відтепер будуть працювати як одна єдина система. У Варшаві країни-члени НАТО домовилися про єдину політику стримування Росії. У чотирьох східних державах-членах Альянсу, тобто на кордонах з Росією – в Литві, Латвії, Естонії та в Польщі – буде розміщено 4 бригади по 1000 військовослужбовців у кожній. Буде створена нова бригада в Румунії, а в Польщі кількість солдат інших країн-членів НАТО досягне 10 тисяч осіб. Разом із Силами швидкого реагування НАТО (40 тисяч осіб)

і Оперативною групою підвищеної готовності (5 тисяч осіб) ці сили мають забезпечити ефект стримування Росії. З іншого боку меншою мірою саміт у Варшаві зосередився на стані справ у Чорноморському басейні. Крім того НАТО прийняло рішення про започаткування нової операції із забезпечення безпеки в Середземному морі під назвою «Sea Guardian» [8; 9]. Таким чином бачимо, що НАТО знову активно почало розвивати свою діяльність саме у військовій сфері, а не лише у політичній. Важливою особливістю є також те, що в НАТО роблять ставку не на стаціонарні угруповання військ, а на сучасні війська, основною рисою яких є можливість швидкого перекидання необхідних сил в завчасно підготовлені місця з наявними там пунктами управління, засобами логістики, технікою та озброєнням. І саме Україна тут може відігравати вирішальну роль. Геополітична позиція України дозволяє зробити висновок, що саме наша держава на даний момент є тим об'єктом, який стримує російську агресію, і який має величезний потенціал. За грамотної підтримки НАТО Україна може стати вагомим гравцем в системі європейської безпеки. А на даний момент країни-члени НАТО, як і власне сам Альянс, на жаль обмежуються лише поставками обладнання і небойової техніки, підготовкою українських військових та їх реабілітацією, реформуванням українських збройних сил. Ця ж політика була продовжена і на Брюссельському саміті НАТО, який відбувся 25 травня 2017 р. Питання подій в Україні знову активно обговорювалося, але з іншого боку – йому було приділено менше уваги, ніж на попередньому саміті. По суті питання конфлікту на Донбасі витіснили такі речі, як боротьба з тероризмом, збільшення оборонних витрат і справедливий розподіл їх між членами альянсу, а також майбутній вступ Чорногорії до НАТО. Варто також відзначити, що це був перший саміт НАТО для новообраних президентів США та Франції.

Хоча і НАТО, і окремі країни-члени, особливо ФРН, Франція, Великобританія, Польща, країни Прибалтики та інші прекрасно розуміють, що російсько-український конфлікт є не просто регіональним конфліктом, а частиною великої геополітичної гри між впливовими світовими акторами, іншими складовими якої є ситуація в Чорноморському регіоні, на Близькому сході, і навіть в Європі. По суті окуповані території частини Донецької та Луганської областей є лише одним із багатьох «фронтів», на яких зараз ведеться боротьба. І те, що швидко анексія Криму була надзвичайно важливою для Росії лише підтверджує це твердження. Росія прагне створити в Криму величезну військово-морську базу, за допомогою якої можна було б контролювати ситуацію в Чорному морі та на підступах до кордонів Росії. А для забезпечення утримання цієї бази – Росії просто необхідно отримати до Криму сухопутний коридор, який проходить по території України. Схоже, що це і був попередній план Росії, але через ряд факторів згаданих вище – Путіну не вдалося втілити свій план в життя. Тоді Росія переключилася на інший варіант – дестабілізацію на сході України, створення тут замороженого конфлікту, який би постійно «витягував» фінансові та людські ресурси з і так ослабленої війною та економічними проблемами України. Крім того наявність такого конфлікту фактично

закриє перед Україною шлях до НАТО. Паралельно Росія використовує цей конфлікт для тренування власних військ, утилізації застарілого озброєння, відпрацювання різних варіантів ведення «гібридної війни». Іншим «фронтом» є Сирія та Близький схід, де регулярна армія Росії веде активні бойові дії [11]. Основною метою Росії там, крім протистояння західній коаліції, також є дестабілізація в регіоні, а також намагання зберегти вплив на Північну Африку та Близький Схід. Протистояти цим процесам, принаймні в Європі, активно намагається ФРН. Саме тому Німеччина, як і Франція чи США, однаково зацікавлені в якнайшвидшому вирішенні українського питання. Це пов'язано насамперед з тим, що у Франції та США нещодавно відбулася зміна влади, а восени 2017 р. в Німеччині відбудуться вибори в парламент.

Таким чином, роль ФРН в спробах розв'язати російсько-український конфлікт надзвичайно велика. Німеччина не лише брала активну участь в переговорах в різних форматах, але й змогла консолідувати всі країни ЄС прийти до однієї спільної позиції щодо держави-агресора Росії, зокрема ФРН відіграла ключову роль в запровадженні та подальшому продовженні санкцій проти Росії. Паралельно проводячи таку політику ФРН сама модифікувала свою зовнішню політику, зокрема свою східну політику та двосторонні відносини з Росією. Враховуючи той факт, що російсько-український конфлікт і надалі триває, Крим залишається анексованим, а частина Донецької та Луганської областей окупованими, можна також припустити, що Німеччина і надалі буде намагається сприяти мирному врегулюванню та завершенню конфлікту. Відповідно дана тематика буде залишатися актуальною і надалі.

Список використаних джерел

1. Радковець Ю. ФРН – стабілізуючий чинник та рушійна сила у становленні і розвитку європейської демократичної України. Ч.1 [Електронний ресурс] / Радковець Ю. / Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел». – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/rol%27-frg-v-pobede-sil-demokratii-v-ukraine-2/>
2. Радковець Ю. ФРН – стабілізуючий чинник та рушійна сила у становленні і розвитку європейської демократичної України. Ч.2 [Електронний ресурс] / Радковець Ю. / Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел». – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/frg-stabilizirujushhij-faktor-i-dvizhushhaja-sila-2/>
3. Радковець Ю. ФРН – стабілізуючий чинник та рушійна сила у становленні і розвитку європейської демократичної України. Ч.3 [Електронний ресурс] / Радковець Ю. / Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел». – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/frg-stabilizirujushhij-faktor-i-dvizhushhaja-sila-3/>
4. Сидорук Т. В. Роль ФРН у формуванні спільної позиції ЄС щодо російсько-українського конфлікту [Електронний ресурс] / Сидорук Т. В. / Стратегічні пріоритети. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/5s-1454427130.pdf>
5. Кравченко В. Німеччина. Мотор санкцій у човні ЄС [Електронний ресурс] / Кравченко В. / Дзеркало тижня. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/international/nimechchina-motorsankciy-u-chovni-yes-.html>
6. Гільченко О. Л., Верютіна Д. М. Роль Німеччини в урегулюванні української кризи [Електронний ресурс] / Гільченко О. Л., Верютіна Д. М. / Грані. – Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/63/56>
7. Спик У. Сила і слабкість Німеччини в українському конфлікті [Електронний ресурс] / У. Спик; пер. В. Верес / Європейський простір. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/268040.html?print>

8. Лелеко В. В. Українська криза як новітній виклик системі міжнародної безпеки [Електронний ресурс] / Лелеко В. В. / Вісник ДНУ. Серія: Філософія, соціологія, політологія. – Режим доступу: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/588/608>

9. Українська криза і нові підходи до політики безпеки (глобальний, регіональний та національний виміри) [Електронний ресурс] / Нова Україна. Інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://newukraineinstitute.org/new/513>

10. Pond E., Kundnani H. Germany's Real Role in the Ukraine Crisis [Електронний ресурс] / Pond E., Kundnani H. / Foreign Affairs. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/eastern-europe-caucasus/germany-s-real-role-ukraine-crisis>

11. Радковець Ю. Україна у геополітичному просторі: невтішні підсумки 2015 та небезпечні перспективи 2016 [Електронний ресурс] / Радковець Ю. / Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел». – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/analiz-prognoz2016/>

References

1. Radkovets' Yu. FRN – stabilizuyuchyy chynnyk ta rushiyina syla u stanovleni i rozvytku yevropeys'koyi demokratychnoyi Ukrainy. Ch.1 [Elektronnyy resurs] / Radkovets' Yu. / Nezalezhnny analitychnyy tsentr heopolitychnykh doslidzhen' «Borysfen Intel». – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/uk/article/rol%27-frg-v-pobede-sil-demokratii-v-ukraine-2/>
2. Radkovets' Yu. FRN – stabilizuyuchyy chynnyk ta rushiyina syla u stanovleni i rozvytku yevropeys'koyi demokratychnoyi Ukrainy. Ch.2 [Elektronnyy resurs] / Radkovets' Yu. / Nezalezhnny analitychnyy tsentr heopolitychnykh doslidzhen' «Borysfen Intel». – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/uk/article/frg-stabilizirujushhij-faktor-i-dvizhushhaja-sila-2/>
3. Radkovets' Yu. FRN – stabilizuyuchyy chynnyk ta rushiyina syla u stanovleni i rozvytku yevropeys'koyi demokratychnoyi Ukrainy. Ch.3 [Elektronnyy resurs] / Radkovets' Yu. / Nezalezhnny analitychnyy tsentr heopolitychnykh doslidzhen' «Borysfen Intel». – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/uk/article/frg-stabilizirujushhij-faktor-i-dvizhushhaja-sila-3/>
4. Sydoruk T. V. Rol' FRN u formuvanni spil'noyi pozytsiyi YeS shchodo rosiys'ko-ukrayins'koho konfliktu [Elektronnyy resurs] / Sydoruk T. V. / Stratehichni priorytety. – Rezhym dostupu: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/5s-1454427130.pdf>
5. Kravchenko V. Nimechchyna. Motor sanktsiy u chovni YeS [Elektronnyy resurs] / Kravchenko V. / Dzerkalo tyzhnya. – Rezhym dostupu: <http://gazeta.dt.ua/international/nimechchina-motorsankciy-u-chovni-yes-.html>
6. Hil'cheno O. L., Vyeryutina D. M. Rol' Nimechchyny v urehulyuvanni ukrayins'koyi kryzy [Elektronnyy resurs] / Hil'cheno O. L., Vyeryutina D. M. / Hrani. – Rezhym dostupu: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/63/56>
7. Spik U. Syla i slabkist' Nimechchyny v ukrayins'komu konflikti [Elektronnyy resurs] / U. Spik; per. V. Veres / Yevropeys'kyy prostir. – Rezhym dostupu: <http://eu.prostir.ua/library/268040.html?print>
8. Leleko V. V. Ukrainys'ka kryza yak novitnyi vyklyk systemi mizhnarodnoyi bezpeky [Elektronnyy resurs] / Leleko V. V. / Visnyk DNU. Seriya: Filosofiya, sotsiologiya, politologiya. – Rezhym dostupu: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/588/608>
9. Ukrainys'ka kryza i novi pidkhody do polityky bezpeky (hlobal'nyy, rehional'nyy ta natsional'nyy vymiry) [Elektronnyy resurs] / Nova Ukrainyina. Instytut stratehichnykh doslidzhen'. – Rezhym dostupu: <http://newukraineinstitute.org/new/513>
10. Pond E., Kundnani H. Germany's Real Role in the Ukraine Crisis [Elektronnyy resurs] / Pond E., Kundnani H. / Foreign Affairs. – Rezhym dostupu: <https://www.foreignaffairs.com/articles/eastern-europe-caucasus/germany-s-real-role-ukraine-crisis>
11. Radkovets' Yu. Ukrainyina u heopolitychnomu prostori: nevishni pidsumky 2015 ta nebezpechni perspektivy 2016 [Elektronnyy resurs] / Radkovets' Yu. / Nezalezhnny analitychnyy tsentr heopolitychnykh doslidzhen' «Borysfen Intel». – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/uk/article/analiz-prognoz2016/>

Khymyak A. V., project manager, Development department, Ukrainian Catholic University (Ukraine, Lviv), andriy_khymyak@ucu.edu.ua

Germany's role in resolving Russian-Ukrainian conflict

The main objective of the article is to make scientific research of Germany's initiatives to attempt a peaceful settlement of the Russian-Ukrainian conflict, participation of Germany in organizing negotiations in the «Geneva» and «Norman»

formats, signing of the Minsk agreements, the implementation and continuation of economic sanctions against Russia, and analyze Germany's role in further development of the cooperation between Ukraine and the EU and NATO. Historical method, method of comparative analysis, as well as system approach are main methods of the research. This methodology allowed the author to make a detailed research of the problem and make reasoned conclusions. The main conclusion is that fact, that Germany was among the first countries who supported Ukraine in its aspiration to become an integral part of the European community, initiated association of EU Member States and NATO in a joint position, which condemned the Russian aggression against Ukraine, and first among European countries significantly revised its foreign policy in the East in general and bilateral relations with Russia in particular.

Keywords: European security, «hybrid warfare», the EU, NATO, the foreign policy of Germany, Angela Merkel, Euromaidan, Russian aggression against Ukraine, the Russian-Ukrainian conflict, international support of Ukraine, negotiations in the «Geneva format», negotiations in the «Norman format», Minsk agreements (Minsk-1, Minsk-2).

* * *

УДК 327

Шустенко С. О.,
аспірантка, Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
sofiashustenko@ukr.net

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗМІЦНЕННЯ ДОВІРИ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО УРЯДУ РОЗРОБЛЕНИЙ РАДОЮ ЄВРОПИ

Досліджуються документи, конвенції, рекомендації Ради Європи у питанні зміцнення довіри, а також механізми подолання існуючого розриву між громадянами та урядом. Розглядається їх забезпечення на практиці.

Актуальність теоретичного і практичного значення даної статті полягає в тому, що не дивлячись на те, що прозорість та відкритість завжди вважалися основоположними засадами для управління, яке заслуговує на довіру, підтримка права на доступ до інформації стала визнаною лише за останнє десятиліття.

Головною метою статті є дослідження процесу впровадження та дотримання права людини на доступ до інформації як одного з основоположних принципів демократичної держави.

Висвітлено основні елементи змісту Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів. Розглянуто основи теорії і практики діяльності Ради Європи, а також супутніх організацій в сфері забезпечення права людини на доступ до інформації. Визначено основні напрямки та стратегії програм Ради Європи, які націлені на ширше визнання та посилення співробітництва між громадянською та урядом.

Ключові слова: Рада Європи, право на доступ до інформації, співробітництво між громадянською та урядом, прозорість уряду.

Рада Європи відіграє вирішальну роль у питанні зміцнення довіри, а також подолання існуючого розриву між громадянами та урядом. Це вирішальна сфера політики, яка опікується ефективним виконанням всіх програмних заходів, а також відповідає за належний простір для свободи та правосуддя в Європі. Рада Європи працює над тим, щоб її наміри охопили весь європейський континент і не обмежувались тільки рамками Європейського Союзу.

Рада Європи розробила власний інструментарій зміцнення довіри громадськості до уряду. Правова система в якій функціонує Рада Європи, створила можливості для ширшого визнання та посилення співробітництва між ними. Разом з цим, організація розробила стандарти, які можна застосувати для країн поза межами Європейського Союзу.

Загальні питання наближення громадськості до уряду, а також доступу громадян до інформації порушувалися у низці помітних праць таких науковців: В. М. Брижко, М. С. Демкова, Р. А. Калюжний, Д. В. Колобанов, Л. В. Кузенко, Є. В. Петров, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець та інші.

У 2007 році Рада Європи прийняла рекомендації, які стосувалися правового значення неурядових організацій

в Європі. Це було здійснено з метою поступового підходу до організації громадського суспільства. Документ був створений на основі норм, визначених у документі «Керівні принципи розвитку та укріплення неурядових організацій в Європі», який РЄ прийняла у 1996 році, а також в «Основних принципах статусу неурядових організацій в Європі», розроблених у 2002 році. Мета даних рекомендацій була у встановленні базових стандартів, яких слід дотримуватись при створенні національних законодавчих документів стосовно організації громадського суспільства.

Особливістю цих документів є те, що в них зазначається, що «урядові та квазіурядові механізми всіх рівнів повинні забезпечувати ефективну участь НУО, не допускаючи дискримінації при проведенні діалогу та консультацій стосовно завдань державної політики та прийняття рішень... Сприяти цій участі та співробітництву необхідно, забезпечуючи належне розкриття офіційної інформації або доступ до неї». «Кодекс належної практики громадської участі у процесі прийняття рішень», який був прийнятий на Конференції міжнародних неурядових організацій у 2009 році, надає практичні рекомендації по запровадженню необхідних механізмів задля активної співпраці суспільства. Даний кодекс чітко наголошує на тому, що «діяльність в інтересах суспільства вимагає від неурядових організацій і державних органів відкритості, відповідальності, ясності та підзвітності з дотриманням прозорості на всіх етапах». Даний документ підкреслив ключову роль організації громадянського суспільства на всіх етапах політичного процесу, виокремив обов'язки, які наразі несуть органи влади, а також механізми у подоланні розриву між владою та громадянською [1].

Також, було створено «Пояснювальний меморандум до Рекомендації РЄ щодо правового статусу неурядових організацій в Європі». Цей меморандум створив додаткові вимоги задля забезпечення прозорості і підзвітності неурядових організацій, які будуть одержувати державну фінансову допомогу. Тепер вони мають подавати звіти, в яких прописана їх діяльність, а також додаткову документацію, де буде розписано на що пішли гроші. Більш того, неурядові організації можуть піддаватися аудиторським перевіркам.

Рада Європи активно працює над розвитком права людини на доступ до інформації, яке йде пліч-о-пліч з принципом відкритості та прозорості, а також можливістю притягнути до відповідальності владні органи. Європейська ініціатива прозорості була започаткована минулим віце-президентом Європейської Комісії Сіймом Калласом. Він стверджував, що «обмін інформацією – це добре випробований засіб зміцнення довіри, здатний відновити довіру громадян до спроможності державних органів ефективно і продуктивно керувати своєю країною».

Таку позицію можна простежити у пояснювальній записці до Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів, де прозорість державних органів характеризується як «ключовий фактор належного управління та індикатор того, чи є дане суспільство справді демократичним і плюралістичним, готовим протистояти всім формам корупції, здатним критикувати тих, хто ним керує, і відкритим для освіченої участі громадян у справах, які становлять суспільний